

**СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ДРАМАТИЧНОГО ЗМІСТУ КАЗКИ
О.УАЙЛЬДА «СОЛОВЕЙ І ТРОЯНДА»**

Поступове проникнення фольклорної казки в письменство можна відзначити як передісторію літературної казки. Відомо, що казка – це не тільки захоплююча розповідь про незвичайні, фантастичні події та явища в реалістичному контексті, відтворення фольклорних образів, наділених як суто людськими рисами, так і магічними властивостями. Казка визначається як малий епічний жанр літературної розповіді, характерними рисами якого є традиційність структури, композиційних засобів, текстоутворюючих елементів сюжетно-образної системи, основних концептуальних типів персонажів, контрастне групування дійових осіб і відсутність розгорнутих описів природи та побуту. У казковій розповіді складаються особливі відносини між трьома основними величинами – «світом дійсності, світом понять і світом значень». Завдяки цьому встановлюються такі глибинні риси казкового тексту, як поєднання реального відображення об'єктивної дійсності та фантазії, правди та вигадки. Така триєдність казкового тексту зумовлює його перетворення з абстрактної сутності в семіотичний факт, в якому мова отримує іншу смислову значимість, в результаті чого встановлюються певні відносини між персонажами, які взаємодіють між собою, та відносини між цими персонажами та менталітетом читача. Ці відносини визначають не лише зміст, але й форму казки [4:136].

Дослідженням та аналізом літературної казки як з традиційних літературознавчих, лінгвістичних, психологічних та філософських позицій, так і з точки зору її етнології, національного характеру займалися Брандаусова А.В., В'язовський Г.А., Єремєєва Н.Ф., Колесник Д.М., Купріянова Е.С., Куроченко Ю.С., Мелетинський Е.М., Проп В.Я., Тихолоз Н. та ін. [1;2;3;5;6;7;10;11;12;13;14]. Зокрема, Куроченко Ю.С. прослідковує у творах О.Уайльда (сюжетах, діалогах і стилістиці) літературні впливи творчості Ш. Бодлера, Т. Готье, Г. Флобера, Г. Андерсена, Е. По, Д. Веласкеса та ін., зазначаючи, що казки О.Уайльда парадоксальним чином являють собою органічне втілення естетичних ідей автора та їхнє найбільше спростування [8:74]. Домінуючу роль моральної проблематики в збірках казок О.Уайльда розглядає Купріянова О.С., наголошуючи на тому, що здатність сприймати красу як пробудження глибокого естетичного почуття виявляється лише початковим етапом у моральному становленні героя, пізнанні чарівного та привабливого світу Прекрасного [6:39-40]. Мауткіна І.Ю. визначає поетологічні особливості літературних казок О.Уайльда в унікальній художній єдності традиційних та інноваційних рис казкового жанру – ускладнення структурної побудови (розгорнуті описи, вставні епізоди, рамкові конструкції),

категорія чарівного часто витісняється реалістичною мотивацією, переосмислюються відомі казкові образи, вводяться нові соціальні типи, абстрактні поняття. Морально-естетичні ідеї присутні на всіх рівнях організації тексту: композиційному, персонажному та хронотопічному [9:12,15].

Актуальність дослідження творів словесно-художньої творчості з метою визначення своєрідності літературної казки з точки зору використаних у ній структурних елементів і стилістичних прийомів реалізації неповторного потенціалу мови автора зумовлена комплексним підходом до виявлення взаємозв'язку та взаємовпливу естетичних домінант філософського змісту, художніх образів, стилістичного оформлення тексту.

Метою статті є визначення ролі структурно-стилістичних засобів реалізації драматичного змісту англійської літературної казки на прикладі твору О.Уайльда «Соловей і Троянда». Досягнення поставленої мети зумовило необхідність розв'язання наступних завдань: розкрити ключові мотиви сюжету, стилістичне оформлення художніх образів, проаналізувати взаємодію основних композиційних форм. Провідним методом дослідження є структурно-стилістичний аналіз, що дозволяє встановити залежність стилістичних засобів від контексту, їхнє значення та роль у вираженні певного змісту в казці з подальшим узагальненням отриманих результатів.

Казка «Соловей і Троянда», безперечно, посідає важливе місце серед усіх інших казок О.Уайльда, не лише завдяки неповторному сюжету, але й глибокому ідейному змісту, риторичному питанню, яке уособлює концептуальну позицію автора у зверненні до читача – «Що є справжнє кохання?». У складі казкової розповіді представлено дві окремі сюжетні лінії: розповідь про душевні «страждання» Студента та щире співчуття і самопожертву Солов'я. Висока естетична спрямованість казки (атмосфера краси та витонченості, і, водночас, повної загадковості) відтворює принципи системи моральних цінностей, естетичної свідомості автора. Зовнішня сторона конфлікту представлена ідеєю – заради кохання жертвувати всім, що є. Глибинний смисл пов'язаний із протиставленням таких вічних цінностей як кохання, співчуття, симпатія з матеріальними благами, які, зазвичай, не є запорукою омріяного людиною щастя. Концептуально конфлікт виводиться на рівень протиставлення «почуття» - «рацію», «кохання» - «логіка».

На початку казки відсутня вступна частина, характерний зачин. Історія не починається описами місця дії, зовнішності, походження студента, тощо. Пряма мова вводить основну тему, «занурює» в проблемну ситуацію, передає емоційний стан героя – страждання молодого Студента через нерозділене кохання:

«She said that she would dance with me if I brought her red roses», cried the young Student, «but in all my garden there is no red rose» [15:31].

Драматичність страждань юнака підсилюється гіперболою, яка слугує засобом передачі емоційного стану закоханого Студента, водночас окреслюючи образ персонажу, характеризуючи, з одного боку, суперечливість його бажань,

впевненість у своїх знаннях та інтелекті, а з іншого боку - цілковиту неспроможність шукати засобів досягнення мети, власними зусиллями, рішучими діями заслужити, вибороти своє щастя:

«Ah, on what little things does happiness depend! I have read all that the wise men have written, and all the secrets of philosophy are mine, yet for want of a red rose is my life made wretched» [15:31].

Лексичні повтори (“red rose”) та паралельні конструкції створюють враження, що для Студента сенс життя, домінанта буття – кохання, бажання бути з коханою. Емоційна, чуттєва натура відчуває і переживає палке бажання як єдину можливість (що за поведінкою та емоційною реакцією межує з нав’язливою ідеєю):

«If I bring her a red rose she will dance with me till dawn. If I bring her a red rose, I shall hold her in my arms, and she will lean her head upon my shoulder and her hand will be clasped in mine. But there is no red rose in my garden, so I shall sit lonely and she will pass me by. She will have no heed of me, and my heart will break» [15:31].

Романтичність образу Студента обмежується описом привабливої зовнішності юнака, контрастом кольорів у порівняннях в контексті емоційного пригнічення, страждання від кохання. Традиційна персоніфікація є логічним компонентом для цілісного сприйняття образу персонажу:

«His hair is dark as the hyacinth-blossom, and his lips are red as the rose of his desire, but passion has made his face like pale ivory and sorrow has set her seal upon his brow» [15:31].

Як в більшості чарівних казок важлива роль відводиться функціям, які виконують тварини, птахи, предмети. По суті, в цій казці Соловей – другий головний герой, який за сюжетом в кульмінаційній сцені виходить на перший план. Він наділений здатністю мислити, розуміти, і, на відміну від Студента, здатний на співчуття, глибоку емпатію та активні дії, які свідомо ведуть до самопожертви. Інверсія і повтори у монологі птаха акцентують щирі радість Солов’я, який все життя співав про кохання і ось, нарешті, став свідком вираження того надзвичайного почуття, яке, власне, викликало захоплення і щасливе передчуття справжнього дива:

«Here at last is a true lover. Night after night have I sung of him though I knew him not: night after night have I told his story to the stars and now I see him» [15:31].

У монологі Солов’я правдивість і глибокий філософський зміст епітетів, порівнянь та персоніфікації є беззаперечними доказами найважливішої цінності життя. Термінологія торгівельної діяльності конкретизує абстрактно-поетичний концепт «кохання». Паралельні конструкції закріплюють ефект «універсальної істини»:

«Surely love is a wonderful thing. It is more precious than emeralds and dearer than opals. Pearls and pomegranates cannot buy it, nor is it set forth in the market-

place. It may not be purchased of the merchants, nor can it be weighed out in the balance for gold» [15:32].

Наділений людською мовою Трояндовий Кущ – активний учасник дивовижної сцени, коли Соловей намагається переконати, що від червоної квітки залежить щастя закоханих. Мова Куща – метафорична, виражає співчуття і власні страждання, непомітні для оточуючих:

«But the winter has chilled my veins, and the frost has nipped my buds, and the storm has broken my branches, and I shall have no roses at all this year» [15:33].

Розмаїття почуттів, неймовірних образів прекрасного передається через низку порівнянь, поетичних і наближених до реальної картини:

«My roses are white, as white as the foam of the sea... My roses are yellow, as yellow as the hair of the mermaid who sits upon an amber throne... My roses are red, as red as the feet of the dove...» [15:33].

Містифікація подій, притаманна чарівним казкам, починається з незвичайної можливості створення троянди з чудових звуків пісні при місячному сяйві. Повтори акцентують контраст жахливої умови - солов'їної пісні про кохання і кров нанизаного на шип серця, яка перетворюється врешті решт на червону троянду:

«If you want a red rose you must build it out of music by moonlight, and stain it with your own heart's-blood. You must sing to me with your breast against a thorn. All night long you must sing to me, and the thorn must pierce your heart, and your life-blood must flow into my veins, and become mine» [15:34].

Автор створює певний парадокс, який розширює можливості пташки розуміти (а також відчувати і діяти), а людина, на жаль, не в змозі проїнятися радістю Солов'я, який, не вагаючись, допомагає добитися взаємного кохання ціною власного життя, з абсолютною вірою, що це – єдиний вихід. Мова Солов'я – піднесена, метафорична, насичена порівняннями та епітетами:

«Be happy, you shall have your red rose. I will build it out of music by moonlight, and stain it with my own heart's-blood. All that I ask of you in return is that you will be a true lover, for Love is wiser than Philosophy, though he is wise, and mightier than Power, though he is mighty. Flame-colored are his wings, and colored like flame is his body. His lips are sweet as honey, and his breath is like frankincense» [15:34].

Вражаюча пісня Солов'я з усіма відтінками та емоціями широкого діапазону ініціює розкриття багаті палітри фарб і відтінків червоного кольору, народження чогось справді неземного, надприродного:

«On the topmost spray of the Rose-tree blossomed a marvellous rose, petal following petal, as song followed song... A delicate flush of pink came into the leaves of the rose, like the flush in the face of the bridegroom when he kisses the lips of the bride... And the marvellous rose became crimson, like the rose of the eastern sky. Crimson was the girdle of petals, and crimson as a ruby was the heart... Then she gave one last burst of music. The red rose heard it and opened its petals to the cold morning air» [15:35-37].

Образ Місяця як провісника смерті – традиційна метафора. Але вона містить розгорнутий ряд асоціацій – незворушність, безпристрасність, яка змінюється проникливим жалем і співчуттям. Паралелізм та полісиндетон надають певного ритміко-мелодійного ефекту розповіді, з відчутним сумно-трагічним тоном:

«The cold crystal Moon leaned down and listened. The white Moon heard it, and she forgot the dawn, and lingered on in the sky» [15:35-37].

Дивовижну появу червоної троянди Студент сприймає як удачу, не замислюючись про те, як ця квітка могла опинитися тут лише за одну ніч. Краса і логіка – гармонія чи протиріччя? Перший емоційний порив захоплення красою швидко переходить у логічні розмірковування аналітичного характеру:

«What a wonderful piece of luck! Here is a red rose! I have never seen any rose like it in all my life. It is so beautiful that I am sure it has a long Latin name» [15:37].

Антиклімакс в композиційній структурі цієї казки не є несподіванкою чи виключенням з характерних прийомів авторського стилю О.Уайльда. Постійний контраст образів, емоційного тону, протиставлення емоціонального і раціонального світосприйняття підводить до трагічного завершення історії – даремної самопожертви Солов'я, адже з точки зору Студента кохання виявляється пустою абстракцією на фоні примітивного декларування «істин»:

«What a silly thing Love is! It is not half as useful as Logic, for it does not prove anything, and it is always telling one of things that are not going to happen, and making one believe things that are not true. In fact, it is quite unpractical, and, as this age to be practical is everything, I shall go back to Philosophy and study Metaphysics» [15:38].

Драматичність змісту казки О.Уайльда «Соловей і Троянда» розкривається у взаємозв'язку та взаємовпливі характерних для автора естетичних ідей філософського змісту. Ключові мотиви сюжету – протиставлення цінностей життя з точки зору емоційно-естетичного та раціонально-прагматичного світосприйняття. Формально домінуюча позиція логіки, суто раціоналістичного підходу у фінальній частині казки є скоріше поразкою в контексті драматичної ситуації.

Спрощений підхід до конфлікту цінностей компенсується вражаючим ефектом стилістичного оформлення художніх образів. Драматичність страждань юнака підсилюється гіперболою, лексичними повторами та паралельними конструкціями. Традиційна для чарівних казок персоніфікація, метафоричність мови персонажів, поетичні епітети створюють піднесений, ліричний настрій, водночас постійний контраст образів, емоцій підводить до антиклімаксу, що є ключовим елементом композиції твору. Паралелізм та полісиндетон надають певного ритміко-мелодійного ефекту розповіді, з відчутним сумно-трагічним тоном. Лаконічний синтаксис гармонійно узгоджується з образними характеристиками персонажів, їхніх емоцій та вчинків. Дві окремі сюжетні лінії («страждання» Студента та самопожертва Солов'я) взаємодіють, створюючи динаміку сюжетної розповіді, кульмінацію

трагічного змісту на фоні контрасту, підсиленого тональністю емоційного спустошення.

Література

1. Брандаусова А. В. Основные синтаксические особенности английской литературной сказки: автореферат дис. кандидата филологических наук: 10.02.04 / А. В. Брандаусова. – М., 2008. – 24 с.
2. В'язовський Г. А. Світ художньої літератури / Г. А. В'язовський. – К. : Дніпро, 1987. – 252 с.
3. Еремеева Н. Ф. Концептуальное поле сказочного хронотопа / Н.Ф. Еремеева // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Черкаси, 1997. – Випуск 3. – С. 11-17.
4. Еремеева Н. Ф. Структура семантики казкового тексту: концептуальний підхід / Н. Ф. Еремеева // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Черкаси, 2004. – Випуск 59. – С. 136-143.
5. Колесник Д. М. Спроба концептуального аналізу авторських метафор і порівнянь у творах О.Уайльда / Д. М. Колесник, С. В. Левченко // Гуманітарний вісник. Серія : Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2002. – Число 6. – С. 139-142.
6. Куприянова Е. С. Литературная сказка О.Уайльда «Молодой король» и традиция европейского романа / Е. С. Куприянова // Режим доступа до джерела : <http://www.novsu.ru/file/18789>
7. Куроченко Ю. С. Природа літературної казки: структурний аспект (на матеріалі казок О.Уайльда) / Ю. С. Куроченко // Гуманітарний вісник. Серія : Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. – Т. 1, Число 10. – С. 55-60.
8. Куроченко Ю. С. Стилiстичні засоби створення художніх образів казок О.Уайльда / Ю. С. Куроченко // Гуманітарний вісник. Серія : Іноземна філологія. – Черкаси : ЧДТУ, 2007. – Т. 1, Число 11. – С. 73-77.
9. Мауткина И. Ю. Историческая поэтика британской сказки и литературные сказки О.Уайльда: автореферат дис. кандидата филологических наук: 10.01.03 / И. Ю. Мауткина. – Великий Новгород, 2006. – 15 с.
10. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М. : Наука, 1995. – 408 с.
11. Мелетинский Е. М. Сказки и мифы / Е. М. Мелетинский // Мифы народов мира : энциклопедия: в 2 т. / Гл. ред. С.А. Токарев. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – Т. 2. – С. 441-444.
12. Никифоров А. И. Сказка / А. И. Никифоров // Режим доступа до джерела : http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclop/lea/lea_7681.htm
13. Пропп В. Я. Морфология волшебной сказки / В. Я. Пропп. – М. : Лабиринт, 1998. – 155 с.
14. Тихолоз Н. Попелюшка з чарівного замку або некоронована царівна жанрів. Казка як вид художньої словесності: від міфу до літератури / Н. Тихолоз // Укр. мова й літ-ра в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2002. - № 5. – С. 22-31.

15. Wilde O. The Nightingale and the Rose / O. Wilde // Fairy Tales and Stories. – Czechoslovakia : Octopus Books, 1980. – P. 31-38.

Бушкова В.В. Стаття «Структурно-стилістическіє средства реалізації драматического содержания сказки О. Уайльда «Соловей и Роза»». В статті представлений стилістический аналіз произведения в контексті системи морально-естетических взглядов О.Уайльда. Раскрываются ключевые мотивы сюжета, стилістическое оформление художественных образов, взаимодействие основных композиционных форм.

Ключевые слова: лексические повторы, параллельные конструкции, персонификация, традиционная метафора, антиклимакс.

Бушкова В.В. Стаття «Структурно-стилістичні засоби реалізації драматичного змісту казки О.Уайльда «Соловей і Троянда»». У статті представлений стилістичний аналіз твору в контексті системи морально-естетических поглядів О.Уайльда. Розкриваються ключові мотиви сюжету, стилістичне оформлення художніх образів, взаємодія основних композиційних форм.

Ключові слова: лексичні повтори, паралельні конструкції, персоніфікація, традиційна метафора, антиклімакс.

Bushkova V.V. The article “Structural and stylistic means realizing the dramatic content of the fairy tale “The Nightingale and the Rose” by O.Wilde”. The article presents stylistic analysis of the work in the context of O.Wilde’s system of moral-aesthetic views. Key motifs of the plot, stylistic charge of artistic images, interaction of the main composition units are revealed.

Key words: lexical repetitions, parallel constructions, personification, traditional metaphor, anticlimax.

Стаття прорецензована і рекомендована до друку к.ф.н., доц. кафедри романо-германської філології Черкаського державного технологічного університету Дегтярьовою Л.П.